

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԹԲԻԼԻՍԻ-ԵՐԵՎԱՆ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԴԻԶԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ*

ՄԱՐՏԻՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ*

Պատմությունը թե՛ մշակութային, և թե՛ քաղաքաշինության իմաստով շատ է խառնել Թբիլիսի քաղաքը՝ ամեն անգամ հնի վրա նորն ավելացնելով այն դարձրել է ավելի ազդեցիկ ու գունագեղ ճարտարապետական կոմպոզիցիա: Ի տարբերություն Թբիլիսիի, Երևանում չեն պահպանվել մի շարք ճարտարապետական արժեք ներկայացնող կառույցներ, իսկ նորակառույց բարձրահարկերը չեն միաձուլվում քաղաքի ճարտարապետական հորինվածքում: Երևանում հին շենքերի պահպանման քաղաքականությունը զիջում է Թբիլիսիում իրականացվող նախագծերին: Երևանում նորակառույցների արտաքին տեսքի, ճարտարապետական հորինվածքի, տեղի և դիրքի վերաբերյալ անհրաժեշտ է ունենալ հստակ քաղաքականություն:

Քանալի բառեր – Թբիլիսի, Երևան, ճարտարապետություն, դիզայն, շինություն:

Բազմաթիվ են էլեկտրոնային և տպագիր նյութերն այն մասին, որ Թբիլիսին պահպանել է իր շենքերի ճարտարապետական տեսքը, փողոցների ու հարակից կառույցների կոմպոզիցիոն հորինվածքը, գույնը, կոլորիտը և վերջապես «Հին Թբիլիսին»:

Կփորձենք տեղային դիտարկումների օրինակներով ընդհանրական վերլուծության ենթարկել Թբիլիսիի շինությունների ճարտարապետադիզայնների և ներկա վիճակը, դրանց խնդիրները, պահպանման մեթոդներն ու հնարավորությունները:

2018-2019 թվականների ընթացքում կատարել ենք տեղային դիտարկումներ՝ ուսումնասիրելով Թբիլիսիի կենտրոնական հատվածների շինությունների ճարտարապետական վիճակն ու դիզայնի և ներկայիս լուծումները: Կանդիդատնանք նաև հին շենքերի պահպանման ու ժամանակակից լուծումներով կառուցված ճարտարապետական կառույցներին:

Պատմությունը թե՛ մշակութային և թե՛ քաղաքաշինության իմաստով շատ է խառնել Թբիլիսի քաղաքը. ամեն անգամ հնի վրա նորը ավելացնելով՝ այն դարձրել է ավելի պատմական, ազդեցիկ, հետք թողնող ու գունագեղ մի ճարտարապետական կոմպոզիցիա: Ողջունելի է, որ այս պրոցեսների ընթացքում «հինը» չի տուժել, ի տարբերություն նախկին խորհրդային մի շարք

* Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ գիտության կոմիտեի կողմից անցկացված մրցույթի արդյունքում ֆինանսավորվող «18T-2A026» ծածկագրով գիտական ծրագրի շրջանակներում:

* ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ, martinharutyunyan@hotmail.com, հոդվածի ընդունման օրը՝ 07.02.2019, գրախոսման օրը՝ 29.03.2019:

քաղաքների, որոնցից է նաև Երևանը: Թբիլիսին դարձել է ժամանակակից, կենդանի ու շնչող մի քաղաք:

Վերջին տասնամյակում Թբիլիսիում կառուցվել են տասնյակից ավելի ժամանակակից լուծումներով ճարտարապետական կառույցներ, ընդ որում դրանցից շատերի հեղինակները տեղացի ճարտարապետներ են, թեև բազմաթիվ են նաև միջազգային հեղինակավոր ճարտարապետների աշխատանքները: Թբիլիսիի բնակիչները հպարտ պետք է լինեն, որ իրենց քաղաքում իրականացվել են այնպիսի հեղինակավոր ճարտարապետների աշխատանքներ, որոնցից են Շին Տակամացուն, Միկելե դե Լուկկին, Մասիմիլիանո Ֆուքսասին: Այս ամենի հետ մեկտեղ կարելի է փաստել, որ հենց իրենք՝ թբիլիսցիներն են կերտում իրենց մայրաքաղաքի երևացող դեմքը, քանի որ այս բոլոր ժամանակակից և մոդեռն լուծումներով առկա կառույցների հետ մեկտեղ Թբիլիսին պահպանել է իր «թբիլիսյան» ոճը:

Ի տարբերություն Երևանի, որտեղ կարծես թե քառասյին ճարտարապետաշինարարական միջավայր է, քանի որ չկա հստակ քաղաքաշինական կամ ճարտարապետական ուղղվածություն կամ փուլային պլան, որտեղ բարձրահարկերը կառուցվում են այնտեղ, որտեղ հնարավոր է լինում գնել հին շենքերը կամ գերակա շահ ճանաչել և «վտարել» տեղի բնակիչներին սիմվոլիկ գումարների դիմաց, Թբիլիսին ունի հստակ քաղաքաշինական պլան, ըստ որի՝ արդեն շուրջ մեկ տասնամյակ է, ինչ կատարվում է թե՛ բնակելի և թե՛ հասարակական նշանակություն ունեցող շենքերի ծավալուն թարմացում: Քաղաքային իշխանությունների կողմից կա հստակ նախագիծ՝ պահպանել հին Թբիլիսիի դեմքը՝ ամենևին չանտեսելով մոդեռն շինությունների կառուցումը:

2000-ական թվականների առաջին տասնամյակում Երևանում կառուցվել են մի շարք բարձրահարկ և մոդեռն շինություններ, որոնցից միայն «Հյուսիսային պողոտա» նախագիծը կարելի է համարել կայացած, քանի որ չի խեղաթյուրել քաղաքի ճարտարապետաշինարարական կոմպոզիցիան. շենքերն իրենց կոմպոզիցիոն և կառուցվածքային լուծումներով շարունակում են Երևանի «թամանյանական» հատակագիծը: Մնացած նորակառույցների մեծ մասը թե՛ մասնագիտական դիտարկումներով և թե՛ քաղաքային ճարտարապետական էսթետիկայի առումով չեն միաձուլվում Երևանի ճարտարապետադիզայներական ընդհանուր միջավայրին. բացառություն են միայն Նոր Նորք, Դավթաշեն, Ավան և այլ թաղամասերում կառուցված նոր շենքերը: Թբիլիսին, իհարկե, այս առումով լիովին տարբերվում է Երևանից, քանի որ այստեղ կենտրոնում կառուցված նորակառույցները եզակի են և չեն խեղաթյուրում քաղաքի ճարտարապետական կոմպոզիցիան, իսկ նոր մոդեռն շենքերը հիմնականում կառուցվում են հին քաղաքից դուրս: Ավելին՝ Թբիլիսիի կենտրոնում գտնվող բոլոր հին կառույցները պահպանվում և խնամվում են քաղաքային իշխանությունների կողմից, նույնիսկ սեփական առանձնատները գտնվում են քաղաքային իշխանությունների և պատկան մարմինների անմիջական ուշադրության կենտրոնում, չի թույլատրվում դրանց էքստերիերային ոչ մի ձևափոխում, ինչն էլ նպաստում է քաղաքի ճարտարապետադիզայներական տեսքի պահպանմանը:

Քաղաքների հիերարխիայում այսօր կարևոր դեր ունի դրանց իմիջը, գրագետ բրենդավորումը: Հետզհետե ավելի շատ քաղաքներ են մտածում իրենց նույնականացման մասին, որը թույլ է տալիս ավելի մեծ գումարներ ներգրավել: Վառ օրինակ է հանդիսանում «I Love NY» լոգոտիպը, որը ստեղծվել է 1977 թվականին դիզայներ Միլտոն Գլեյզերի կողմից: Մեկ այլ հաջողված օրինակ է Լաս Վեգասի համար ընտրված հայտնի կարգախոսը՝ What Happens In Vegas, Stays In Vegas («Ինչ լինում է Վեգասում, մնում է Վեգասում»): Երևանը կարգախոս չունի, իսկ ահա Թբիլիսին արդեն մի քանի տարի օգտագործում է հետևյալ նախադասությունը. «Քաղաք, որը սիրում է ձեզ»: Ամեն ամառ Թբիլիսիում անցկացվող Միջազգային տնտեսական ֆորումի մասնակիցներից մեկը հավելել էր՝ «Քաղաք, որը սիրում է ձեզանից ոմանց»՝ նկատի ունենալով սահմանափակ ֆիզիկական հնարավորություններով մարդկանց, որոնց համար քաղաքում հարմարություններ նախատեսված չեն:

Երևանը նույնպես դեռևս ոչ մի կերպ չես անվանի հաշմանդամների ու սահմանափակ կարողություններով քաղաքացիների կյանքի համար հարմարավետ քաղաք¹: Քաղաքացիները չեն մտածում նաև այն մասին՝ արդյո՞ք մաքուր օդ են շնչում, թե՞ ավտոմեքենաների արտանետումների կոկտեյլ, ինչ ջուր են խմում՝ քլորո՞վ, թե՞ առանց... Ապակու և բետոնի թագավորությունում չի գոյատևում կանաչ շերտը, շագրենու կաշվի նման փոքրանում են զբոսայգիները: «Խորհրդային ժամանակաշրջանում այգիները շատ էին, միգուցե պատճառն այն էր, որ հասարակությունը կառավարելի էր, և քաղաքային բաց տարածքները ոչ մի ռիսկ չէին ներկայացնում: Ժողովրդավարության պայմաններում քաղաքական իրադարձությունները տարածք են պահանջում զանգվածային գործողությունների համար. եթե դրանք համաձայնեցված չեն, քաղաքի կյանքն ամբողջությամբ կաթվածահար է լինում: Սակայն մարդիկ պետք է ինչ-որ տեղ շփվեն, իսկ հատակագծերում դա նախատեսված չէ»²: Երևանի քաղաքային նոր իշխանությունները կարծես թե որդեգրել են կանաչապատ տարածքների ավելացման, թարմացման և կառուցապատման քաղաքականություն, ինչը շատ կարևոր է քաղաքի ճարտարապետադիզայներական միջավայրի պահպանման համար: 2019թ. գարնան ընթացքում քաղաքում կառուցապատվել և վերանորոգվել են մի քանի այգիներ և պուրակներ:

«Ճարտարապետությունը ոչ թե քաղաքն է, այլ քաղաքում ապրող մարդիկ» արտահայտությունն օգտագործում են մի շարք ճարտարապետներ՝ պնդելով, որ քաղաքային ճարտարապետական մշակույթ պետք է ստեղծեն ոչ միայն քաղաքային իշխանություններն ու ճարտարապետները, այլև այդ

¹ Վերջին տասնամյակում Երևանում մեծ թափով կառուցվում են հաշմանդամների համար նախատեսված թեքահարթակներ փողոցների անցումներում և գետնանցումներում: Մի շարք կենտրոնական փողոցներում լուսացույցներն ունեն նաև ձայնային ազդանշաններ, ինչպես նաև գործում են սակավաթիվ ավտոբուսներ, որոնք ունեն սայլակներ օգտագործող հաշմանդամներ տեղափոխելու հնարավորություններ:

² Հատված պրոֆեսոր Լադո Վարդոսանիձեի մամլո ասուլիսից, դեկտեմբեր 7, 2012 // <https://mediamax.am/am/news/society/6434/>:

քաղաքում ապրող մարդիկ, որոնք իրենց ապրելակերպով, կենցաղով, խնամքով պետք է ապացուցեն իրենց նվիրումը քաղաքի ճարտարապետական միջավայրի կայացմանը:

Երևանում ամենուր են բնակարանները, որոնք աչքի են ընկնում պատշգամբների ձևափոխմամբ ու խեղաթյուրմամբ, ինչն իհարկե առկա է հարևան Թբիլիսիում, որտեղ ուշադրություն է դարձված ոչ միայն շենքերի ու առանձնատների էքստերիերներին, այլև դրանք պարբերաբար խնամվում են, թարմացվում և ամրացվում ոչ միայն սեփականատերերի, այլև քաղաքային իշխանությունների կողմից:

Հին քաղաքներում, ինչպիսին Երևանն է, հին կառույցների ու շինությունների առկայությունն ավելացնում է տուրիստական հոսքեր:

Մի քանի տարի շարունակ քննարկվող «Հին Երևան» նախագիծն իհարկե գերազանց ճարտարապետական բիզնես-նախագիծ է, որտեղ ցուցադրվելու են Երևանի հին շենքերը՝ փողոցներով ու ճարտարապետական միջավայրով, սակայն այն չի ունենա այն շունչը, որը զգում ենք հին Երևանյան ցանկացած շինություն դիտելիս. այն զուրկ կլինի ճարտարապետական «բնական» կոլորիտից:

Ուսումնասիրելով պատմական փաստեր, իրականացնելով տեղային դիտարկումներ, վերլուծելով ճարտարապետների հոդվածներ և ելույթներ՝ կարող ենք արձանագրել, որ Երևանում հին շենքերի պահպանման քաղաքականությունը զիջում է Թբիլիսիում իրականացվող նախագծերին: Օր առաջ անհրաժեշտ է վերանայել քաղաքային ճարտարապետական միջավայրը, ունենալ հստակ քաղաքականություն նորակառույցների տեսքի, ճարտարապետական կոմպոզիցիայի, տեղի և դիրքի վերաբերյալ՝ թույլ չտալով իրականացնել բիզնես-նախագծեր քաղաքային ճարտարապետական, դիզայներական, մշակութային ժառանգության հաշվին:

ТБИЛИСИ-ЕРЕВАН. АРХИТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

МАРТИН АРУТЮНЯН

История и в культурном, и в градостроительном плане очень разнообразна город Тбилиси, каждый раз на старое добавляя новое, она создала более впечатляющую и колоритную архитектурную композицию. В отличие от Тбилиси, в Ереване не сохранился ряд зданий, представляющих архитектурную ценность, а новостройки не вписываются в архитектурную композицию города. В Ереване политика сохранения старых зданий уступает осуществляемым в Тбилиси проектам. В Ереване необходимо разработать четкую политику по внешнему виду, архитектурной композиции, месту и расположению новостроек.

Ключевые слова – Тбилиси, Ереван, архитектура, дизайн, здание.

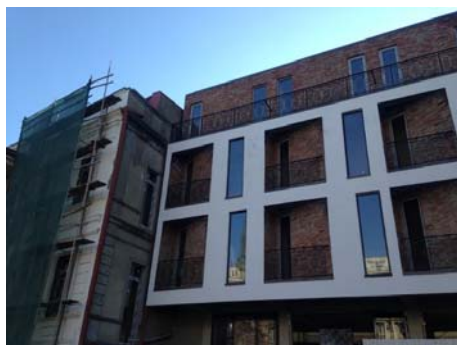
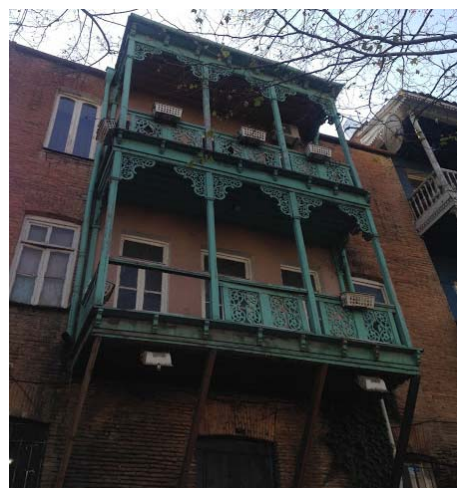
TBILISI-YEREVAN. DESIGN AND ARCHITECTURAL OBSERVATIONS

MARTIN HARUTYUNYAN

Historically, the convergence of culture and urban development has made Tbilisi a city where the new, the modern is added to the old to make its architectural composition historical, influential, catchy and colorful. Unlike in Tbilisi, a great number of buildings of architectural value in Yerevan – have not been preserved, and the newly built high-rise constructions do not blend the city's past and present in its architectural composition. The policy of preserving old buildings in Yerevan do not go as far as numerous such projects implemented in Tbilisi. Today, an exact and clear-cut policy referring to the appearance of new buildings, their architectural composition and design, their location and position – has already become a must.

Key words – Tbilisi, Yerevan, architecture, design, building.

Վրաստան, ք. Թբիլիսի

Հայաստան, ք. Երևան

